

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

שופטים

(חלק ב' שיחה ב')

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע יום הכפורים, דיי תשרי, ה'תשפ"ה (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2024

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ב שופטים

והקניזי והקדמוני שנכרת לאברהם אבינו ברית עליהן כו".

איז ידוע אין דעם די שאלה: צו וואָס וועט מען דאַרפן (נאָך) מוסיף זיין לעת"ל נאָך ערי מקלט? – לכאורה וועלן דאָך דעמאָלט ניט זיין קיין רוצחים* אפילו ביי די אומות העולם – ווי דער נביא זאָגט¹⁰ „לא ישא גוי אל גוי חרב"ו¹¹ –

און אע"פּ אַז ערי מקלט זיינען בעיקר צוליב אַ הורג נפש בשגגה – איז דאָך אָבער אויך די מצואות פון הריגת נפש בשגגה ניט שייך לעת"ל, הן מצד הנהרג והן מצד ההורג:

(8) זית רענן (להמג"א) ליל"ש כאן. ומסיים: ועי' בכוונת הא"י. וראה ל"ת, ספר הליקוטים (להאריז"ל) ושער המצות פרשתנו עה"פ. ש"ך עה"ת עה"פ. שלה"ה בית דוד בסופו (כד, רע"א ואילך). משכיל לדוד לפרש"י כאן. ועוד.

(9) כ"ה הלשון בל"ת וספר הליקוטים ושער המצות שם „שלא יהיו רוצחים" „שאו ירבו הרוצחים". ולכאורה לשון זה מתאים על הורג נפש במזיד* [שגם מזיד מקדים לערי מקלט (מכות י, ב. רמב"ם הל' רוצח פ"ה ה"ז)]. אבל גם בפרשתנו נאמר (יט, ד**). (ו לשון זה (רוצח) על הורג נפש בשגגה. וכן בפ' מסעי (לה, יא. כה ואילך). וכ"ה במדרשי חז"ל, וברמב"ם בכ"מ (ראה רמב"ם שם הל"ה, ה"ט. ועוד). ואכ"מ.

(10) ישעי' ב, ד.

(11) כ"ה בל"ת וספר הליקוטים ושער המצות שם. ועד"ז בית רענן שם. וראה הערה 17.

א. נאָך דעם ציווי (בפרשתנו), אַז „כי יכרית ה"א את הגויים ג' וירשתם גו" זאָל מען אויסטיילן? ג' ערי מקלט – „והי' לנוס שמה כל רוצח"³ – איז דער פסוק ממשיך ומוסיף: „ואם ירחיב ה"א את גבולך כאשר נשבע לאבותיך ונתן לך את כל הארץ אשר דבר לתת לאבותיך. . ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה". שטייט אין ספרי (ירושלמי⁵) געבראַכט אין רש"י על אתר, אַז דער ציווי באַציט זיך צום זמן דלעת"ל, ווען אידן וועלן באַקומען אויך „ארץ קני וקניזי וקדמוני"; און אַזוי פסקנאט אויך דער רמב"ם⁷: „בימי המלך המשיח מוסיפין שלש אחרות על אלו השש. . והיכן מוסיפין אותן בערי הקני

(1) יט, א ואילך.

(2) ל' הכתוב בפרשתנו (יט, ב. ז): שלש ערים תבדיל לך. וברמב"ם (הלכות רוצח רפ"ח): מ"ע להפריש ערי מקלט שנאמר שלש ערים תבדיל לך. בהמצות שבהכותרת להל' רוצח (מצוה ט): להפריש ערי מקלט ולכוין* להם הדרך (ומשמע שג"ז „לכוין להם הדרך" בכלל המצוה). ובסה"צ מ"ע קפב: להכין** שש ערי מקלט כו' ושיתקן דרך אליהם כו'. ומביא הכתוב (יט, ג) תכין לך הדרך. ובמנין המצות בריש ספר היד: להכין שש ערי מקלט שנאמר תכין לך הדרך ושלשת. ואכ"מ.

(3) יט, ג.

(4) שם, ח"ט.

(5) מכות פ"ב ה"ו. וראה תוספתא מכות ספ"ב.

(6) פרש"י כאן, ח.

(7) הל' רוצח פ"ח ה"ד.

(* ובמנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם בריש ס' היד: ולהכין לו הדרך. וראה רמב"ם ס' המדע (ירושלים תשכ"ז) ש"י: ולכוין (כבפנינו), לכונן. (** ההלשון בפסוק ג' „כל רוצח", יל"פ בדוחק שבוה וכלל גם מזיד כיון שגם הוא מקדים בתחלה, כנ"ל. אבל מהמשך הפרשה (יט, יא) לא משמע כן. ואכ"מ.

(* ובמנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם בריש ס' היד: ולהכין לו הדרך. וראה רמב"ם ס' המדע (ירושלים תשכ"ז) ש"י: ולכוין (כבפנינו), לכונן. (** ההוצאת הרי"ח העליון הר"י קאפח להבדיל". ועד"ז הוא בחינת מצוה תקכ.

וועט דאָך במילא אויך ניט זיין קיין אָרט אויף צו באַגיין אָן עבירה אפילו בשוגג.¹⁷

ב. ס'זיינען דאָ מפרשים¹⁸ וואָס לער-נען, אַז דאָס וואָס מ'זוועט לעת"ל מפריש זיין נאָך דריי ערי מקלט איז – „למצוה“, אָדער בלשון המנ"ח¹⁹, „והוא גזה"כ (כי מצד הסברא לא יצטרכו לערי מקלט לע"ל כי רק שלום ואמת טוב יהי בימי המלך המקוה ב"ב רק גזה"כ לעשות המצוה הזאת וגזה"כ שיהי"ס"ה תשעה)“.

(17) בשער המצות שם מביא בהקושיא (נוסף על הכתוב „לא ישא גוי אל גוי חרב“) „וכתיב לא ירעו ולא ישחיתו וגו' וכתבי בלע המות לנצח וגו' ואם כן איך ולמה נצטוונו לעתיד לבוא להוסיף ג' ערי מקלט אחרות כנראה שאז ירבו הרוצחים“ ולכאורה משמע שהקושיא היא גם על הריגה בשוגג ועל עצם ענין המיתה. אמנם מסיים שם בהתירוץ „אך לא במזיד שהרי אז לא ישא גוי אל גוי חרב גו' אלא יהי בשוגג ועיי"כ יתרבו הרוצחים בשוגג כו' אבל דע לך כי לא ישפך דם נקי כו' ר"ל שלא יהי במזיד רק בשוגג כנו' כי הכי כתיב ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ“ (ועד"ז הוא בל"ת וספר הליקוטיו שם בקיצור).

אבל בשל"ה שם משמע דהקושיא היא גם על הורג נפש בשגגה (כנ"ל הערה 16) [ושם בסוף העמוד מקשה על מה שביחזקאל מזכיר טומאת מת לאביו ולאמו וטמאו הלא כתיב בלע המות לנצח] ולכאורה כן צריך לפרש גם בכהאריז"ל שם שמחלק שם בהתירוץ שתלוי אם הקץ יהי בעתה" או „אחישנה“ ודוקא אז (אחישנה) יהי שייך הורג נפש בשגגה. וראה ספר המאמרים תקס"ה ס"ע תשצט שמביא הקושיא מלת האריז"ל „איך יתכן שיצטרך ערי מקלט לרוצחים בשוגג לע"ל“.

ואולי בכהאריז"ל אין הכוונה הריגת נפש בשוגג כפשוטו, כי"א רק להענין ברוחניות (עד הקבלה, ראה שם התיקון לזרעו של הבל כו'). ודחוק. ואכ"מ. וראה תו"ח שמות ד"ה ענין קין והבל. אוה"ת מסעי ע' אתנו.

(18) זית רענן בתירוץ הב'.

(19) מצוה תקכ.

דאָס גופא וואָס אַ מענטש ווערט גע'הרג'ט איז אַ באַווייזן אָן אים קומט אַ חיוב מיתה, ווי די גמרא¹² זאָגט אויפן פסוק¹³, „ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו – במה הכתוב מדבר בשני בני אדם שהרגו את הנפש אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד (ואין עדות וכו') הקב"ה מזמין לפונדק אחד זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג בשוגג יורד בסולם ונופל עליו והורגו זה שהרג במזיד נהרג וזה שהרג בשוגג גולה“ – און וויבאַלד אַז לעת"ל וועט ניט זיין קיין פאַל פון אַ הורג במזיד, וועט דאָך במילא ניט זיין אַזאַ איינער וואָס זאָל זיין מחוייב מיתה, אַז ער זאָל דאַרפן גע'הרג'ט ווערן בשוגג.

און אַזוי אויך מצד דעם הורג נפש בשגגה – וואָרום ס'איז דאָך ידוע¹⁴, אַז דאָס עובר זיין אויף אַן עבירה בשוגג קומט דערפון וואָס מ'האַט עפעס אַ שייכות (מעין עכ"פ, ווי לעיל באַ „והאלקים אנה לידו“) צו דעם (רע שבה) חטא (וואָס דערפאַר „כל השוגגין צריכים כפרה“¹⁵) – און היות אַז לעת"ל וועט נתבטל ווערן דער רע אין וועלט¹⁶,

(12) מכות י, ב. פרש"י משפטים כא, יג. וראה פרש"י נח ט, ה.

(13) משפטים שם.

(14) ראה ל"ת להאריז"ל ויקרא (טעמי המצות שם מצות על כל קרבנך תקריב מלח). אגה"ק סו"ס כח.

(15) (וזהו כל ענין קרבן חטאת וכו') – פרש"י ריש מס' שבועות ד"ה תולה. פרש"י נח שם. וידוע השקו"ט בשוגג דרבנן הצריך כפרה (ראה נתה"מ סרל"ד סק"ג. שו"ת תורת חסד או"ח סל"א. אתוון דאורייתא כלל יוד. שו"ת מנחת אלעזר (מיונקאטש) ח"ג ס"ב (ובמפתחות שם). ולכאורה טעם האריז"ל הנ"ל הוא גם בדרבנן).

(16) כ"ה הקושיא בשל"ה שם, „בודאי לא יקרה שום רע אפי' כי הרע יכלה מהעולם ולא יהי רק טוב בהחלט“.

אלא עולם כמנהגו נוהג²⁷. און במילא וועט אויך זיין שייך די מציאות פון הורג נפש (בשגגה²⁸).

דערמיט וואָלט מען אויך געקענט מסביר זיין אַ דיוק אין רמב"ם: נאָך דעם ווי דער רמב"ם²⁹ רעדט וועגן דער אמונה בביאת המשיח, אַז „כל מי שאינו מאמין בו כו' לא בשאר הנביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו שהרי התורה העידה עליו שנאמר כו' אף בפרשת בלעם נאמר כו'“, איז ער ממשיך און ברענגט נאָך אַ ראי' אין אַ באַזונדערע הלכה³⁰: „אף בערי מקלט הוא אומר ואם³¹ ירחיב ה"א את גבולך ויספת לך עוד שלש ערים כו' ומעולם לא ה' דבר זה ולא צוה הקב"ה לתוהו“ – ולכאורה איז ניט מובן: פאַרוואָס טיילט אויס דער רמב"ם די ראי' אין אַ הלכה בפ"ע?

וע"פ הנ"ל י"ל, אַז דערמיט וויל דער רמב"ם מרמז זיין³², אַז די ראי' פון ערי מקלט באַצייט זיך ניט נאָר צו דעם וואָס ער זאָגט אין דער הלכה שלפנ"ד (וועגן ביאת המשיח בכלל), נאָר אויך צום תוכן המדובר אין דער הלכה שלאח³³ –

עס איז אָבער לכאורה שווער אַזוי זאָגן, וואָרום אין דער פרשה גופא, בהמשך צום ציווי „אם ירחיב ה"א את גבולך גו' ויספת לך עוד שלש ערים, פירט אויס דער פסוק און זאָגט דעם טעם: „ולא ישפך דם נקי בקרב ארצך אשר ה"א נותן לך נחלה“²⁰. אַז אויך דעמאָלט וועלן די ערי מקלט זיין פאַר-בונדן מיט אַ הורג נפש.

ג. עס זיינען פאַראַן מפרשים²¹ וואָס זאָגן, אַז דער צורך פון די ערי מקלט לעת"ל וועט זיין נאָר אין דעם זמן פון תחילת ימות המשיח, וואָס דאָמאָלט איז „אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד“²²; משא"כ אין דער שפעטערדיקער תקופה פון ימות המשיח²³ – „בהמשך זמן שתתרבה הדעה בישראל“ – „אז לא יצטרכו לערי מקלט“²⁴.

ועפ"ז קומט אויס, אַז פון דעם ציווי „ואם ירחיב ה"א את גבולך“ – צו מוסיף זיין ג' ערי מקלט לעת"ל – איז אַ ראי' צו דער דיעה הנ"ל און שיטת הרמב"ם²⁵, אַז „אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד“, (בתחלת זמן המשיח עכ"פ²³), ווי דער רמב"ם איז מאַריך בספרו²⁶: „ואל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או יהי' שם חידוש במעשה בראשית

(27) והראב"ד פליג שם.

(28) בש"ך עה"ת כאן: „אע"פ שהוא (הרמב"ם) הולך לשיטתו שכתב כו' עולם כמנהגו נוהג, עס כל זה אין עולה על הדעת שיהי' באותו הזמן רצחנים“. וצ"ע, שהרי עיקר ענין ערי מקלט הוא להורג נפש בשגגה, ולמה אין עולה על הדעת שיהי' הורג נפש בשגגה כשעולם כמנהגו נוהג.

(29) הל' מלכים שם פ"א ה"א.

(30) שם הלכה ב.

(31) בדפוסים לפנינו „אם“, אבל בדפוס ראשון „ואם“ כבכתוב. ובכו"כ כתי' הרמב"ם „כי' במקום „אם“.

(32) הביאור בזה בפשטות – ראה לקו"ש ח"ח

ע' 280. חל"ד ע' 114 ואילך.

(33) הלכה ג.

(20) ודוחק גדול לומר דקאי רק אלפני פניו.

(21) של"ה שם. ואולי זוהי גם הכוונה בזית

רענון שם (בתירוצו הא'), „וי"ל דמירי לימות המשיח“. וראה ש"ך עה"ת. משכיל לדוד כאן.

(22) ברכות לד, ב. וש"נ.

(23) ראה לקו"ש חט"ו ע' 417 ואילך. וש"נ.

(24) של"ה שם.

(25) הל' תשובה ספ"ט. הל' מלכים פ"ב ה"ב.

(26) רפ"ב שם.

לעשות אותות כו" נאָר מען איז עס שולל ווייל ר' עקיבא כו".

ד. ה. אַז פון דעם ציווי להוסיף ערי מקלט לעת"ל איז קיין ראי' ניט אַז משיח וועט ניט דאַרפן ווייזן קיין אותות ומופתים כו".

ועפ"ז איז מובן, אַז ס'איז אויך קיין ראי' ניט פון דעם אַז עס וועט ניט זיין שינוי מנהגו של עולם³⁶.

ה. וי"ל דעם ביאור אין דעם:

פון הוספת ערי מקלט לעת"ל איז קיין ראי' ניט אַז דעמאָלט וועט זיין עולם כמנהגו נוהג, ווייל די ערי מקלט וועלן זיין צוליב אַ הורג נפש בשגגה לפני זה – בזמן הזה³⁷, און זייענדיק דעמאָלט אין די ארצות קני קניזי וקדמוני³⁸ וועט ער דאַרפן גולה זיין אין אַן עיר מקלט³⁹.

ווי מען געפינט ביי חיוב חטאת, אַז ר' ישמעאל⁴⁰ כתב על פנקסו אַז „כשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה"⁴¹.

36 וכדמשמע גם מלשון הרמב"ם שם רפ"ב „אל יעלה על הלב שבמיתות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם", שיכול להיות קס"ד שיבוטל דבר ממנהגו של עולם גם לאַחרי שידעינן ע"ד הוספת ערי מקלט לעת"ל (ושהבחינה על משיח אינה בזה שצריך לעשות אותות כו' או לחדש דבר בעולם). וראה בפנים.

37 ראה אלשיך כאן סוף פסוק ת.
38 ובפרט להדיעות שהן ארץ אדום עמון ומואב (ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך א"י ע' רה. וש"נ), שגם לפני ביאת המשיח נמצאים שם יהודים.
39 וגם להדיעה שהובאה בריטב"א (מכות יא, ב) „דבעינן כה"ג המכפר שיהא נמצא בשעת רציחה" ואם לאו אינו יוצא משם לעולם – י"ל דזהו דוקא באם יש אפשריות שיהי' כה"ג, משא"כ בנדו"ד אין זה מעכב. ועוד דשיהי' כה"ג – הוא בשעת גמר דין (משנה מכות שם). ולהעיר מענין דלאו מינה לא מחריב בה (זבחים ג, א).

40 שבת יב, ב.
41 וראה יומא פ, א ופירש"י שם. אנציקלופדי' תלמודית ערך חטאת בסופו (ע' תקג). ואף את"ל

„ואל³⁴ יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחי' מתים וכיוצא בדברים אלו אין הדבר כך שהרי רבי עקיבא כו" (און ברענגט די ראי' פון בן כוזיבא) –

אויך אויף דעם (אַז עס וועט דאַן ניט זיין קיין חידוש דבר בעולם) איז דאָ אַ הוכחה פונעם ציווי צו מוסיף זיין ערי מקלט לעת"ל, וואָס לערנט אונז אַז אויך בימות המשיח וועט זיין „עולם כמנהגו נוהג". ובמילא איז מובן אַז ניט דאָס איז ענינו פון משיח'ן און ניט דאָס איז די בחינה אַז ער איז משיח³⁵.

ד. עס איז אָבער שווער אַזוי צו לער-נען אין רמב"ם:

אויב דער רמב"ם מיינט צו זאָגן אַז פון דער הוספת ערי מקלט איז אַ ראי' מוכחת אַז מלך המשיח דאַרף ניט מאַכן קיין „אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם", וואָלט ער דאָס געזאָגט בפירוש (ובפרט אַז דאָס איז אַ ראי' פון אַ פסוק וציווי בתורה, און די ראי' וואָס ער ברענגט פון בן כוזיבא איז פון דברי ודרשת רז"ל).

נאָך מער: פון דעם סגנון הלשון, מיט וועלכן דער רמב"ם הויבט אַן די הלכה (ג) שלאח"ז: „ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם" (און ניט „ואין המלך המשיח צריך לעשות כו'") איז משמע, אַז אויך נאָך דער הלכה (ב) וועגן ערי מקלט לעת"ל קען זיין אַ קס"ד „יעלה על דעתך" אַז משיח „צריך

34 כ"ה בדפוסי הרמב"ם. ובכמה כתי' הגירסא „אל".

35 ראה מ"ש במאמר תחיית המתים רפ"ו. וראה לקו"ש ח"ח שם ע' 280 ואילך.

דָּרְפֵן זֵיין די ערי מקלט כדי צו אַנט-
לויפֿן פֿון דעם גואל הדם.⁴⁷

[במשנה⁴⁸ איתא אַז מצוה ביד גואל
הדם צו הרג'נען דעם רוצח, נָאָר אין
פֿאַל פֿון אַ רוצח שיצא חוץ לתחום
(ערי מקלט) ומצאו גואל הדם, אָבער ניט
ווען ער האַלט ערשט ביים אַנטלויפֿן אין
עיר מקלט,

אָבער כדי שלא לאפושי במחלוקת יש
לומר⁴⁹, אַז אויך לויט דער דיעה, מיינט
עס ניט אַז דוקא דעמאָלט (לאחר ווי ער
איז אַריין אין עיר מקלטו און פֿון דאָרט
אַרויס חוץ לתחום) ווערט דאָן נתחדש
די מצוה פֿון גואל הדם⁵⁰, אָבער איידער
דער רוצח קומט לעיר מקלטו איז אַן
איסור אויפֿן גואל הדם צו הרג'נען דעם

און אע"פֿ אַז דער טעם פֿון הבדלת
ערי מקלט – „להכין לך הדרך וערי
מקלט רבים⁴² – איז: „פֿן ירדוף גואל
הדם אחרי הרוצח כי יחס לבבו והשיגו
כי ירבה הדרך והכהו נפש⁴³ – כדי
קענען אַנטלויפֿן פֿון דעם גואל הדם⁴⁴,
און דערפֿאַר „אם ירחיב ה"א את גבולך
גו' ויספת לך עוד שלש ערים", אַז אויך
דעמאָלט זיינען די ערי מקלט אַ מקום
הצלה פֿון גואל הדם –

ולכאורה איז יחס לבבו גו' ניט שייך
לעת"ל,

זאָגט מען דאָך אָבער בספרי בפרשתנו
– „מצוה ביד גואל הדם לרדוף⁴⁵; און
וויבאַלד ס'איז אַ מצוה⁴⁶, איז מובן, אַז
דאָס איז שייך אויך לעת"ל. ובמילא

47 ואפילו את"ל דזה שאין דין גלות וגואל
הדם בזמן הזה* הוא לא רק משום אר"י הוא
דריבע עלי' אלא שמופקע בעצם**, הרי מכיון
שהחטא דהורג נפש הוא „משום המתפעל והוה
דבר נמשך", „החטא נמשך לעולם" (צפע"ג מכות
ה, ב בגמ' ד"ה וכסבורין), נמצא כאילו נעשה
מעשה החטא אז, ובמילא ישנו החיוב גלות ומצות
גואל הדם כו'.

48 מכות פ"ב מ"ז (יא, ב). ושם יב, א. וראה
בכללות גדר גואל הדם (ובהבא לקמן) אנצק'
תלמודית שם. וצ"ע.

49 ולהעיר ממאירי מכות (יא, ב) שכתב
במחלוקת ריה"ג ור"ע אי הוי מצוה או רשות „ולא
סוף דבר כשיצא אלא אף מעיקרו".

50 ראה צפע"ג מהד"ת טז, א.יב, לב, ד (נעתק
בכללי התומצ"צ בערכו).

ע"פ משנת שאי"ז חיוב על כ"א, ושלימות הכפרה
נעשית ע"י התשובה שבזמן הזה (ראה לקו"ש
חי"ח שם ע' 416. ובארוכה בשיחת ר' תשרי
תשמ"א) – יש לומר, דשאני גלות שהוא לא רק
כפרה קרבן, אלא גם גדר עונש.

ואף שחיוב קרבן חטאת הוא מצות היחיד,
והמצוה דגלות היא מצות הב"ד, דמצות עשה
להגלותו" (רמב"ם רפ"ה מהל' רוצח. סהמ"צ ומנין
המצות מ"ע רכה), הרי „גם המכה גם הוא בכלל
מ"ע זו שנאמ' (מסעי לה, כח) עליו כי בעיר מקלטו
ישב עד מות הכהן הגדול" (חינוך מצוה תי
בתחלתה). ואף שזהו לאחר גמר דין, הרי גם
בתחלה חיוב עליו (משום הגנה, כדלקמן בפנים).

וראה לקמן הערה 47.

42 פרש"י פרשתנו יט, ו.

43 שם.

44 ולהעיר מחדא"ג מהרש"א מכות י, ב –
דעיקר חובת גלות מפני גואל הדם שלא יהרגנו,
וכשאין חשש זה אין חובת גלות. אבל כבר הקשו
על דבריו שמוכח בכ"מ דכשאין גואל דם חייב
לגלות. (ראה ספרי פרשתנו שם ה'ו. ועוד).

45 ראה ספרי דבי רב לספרי שם.

46 ראה בארוכה ביאור הרי"פ פערלא
לסהמ"צ לרס"ג ח"ג פרשה יז, שגואל הדם מצותי'
גדופי' הוא ולא בתור שליח ב"ד.

* אבל ראה שו"ת צפע"ג (ווארשא) סרט"י
בסופו: ועי' בספרי פ' מסעי דמבואר דערי מקלט
נוהג גם בזה"ע נ"ש אף שאין מקדשין ולא מחבב ולא
טנהדרין. צפע"ג למכות ז, א (גליון ד"ה מנה"מ) –
נעתק בצפע"ג עה"ת מסעי לה, כט. וראה קצה"ח
סימן ב.

** ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך גלות וערך
גואל הדם בסופו. ושי"י. ועי' הלשון בראשונים
שהובאו שם. וראה רמ"א חו"מ ר"ט תכ"ה.

מציאות פון גואל הדם. וויבאלד דער רמב"ם אליין פסק'נט⁵⁶ אַז „באותו הזמן לא יהי' שם רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות כו' ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד"; אין אַ מצב, פון „לא קנאה ותחרות" און זיין עסוק „לדעת את ה' בלבד", איז ווי קען זיין אַז איינער זאָל הרג'נען אַ צווייטן וואָס „לו אִין משפט מות", נאָר מצד דעם וואָס „יחס לבבו".

און מען קען ניט ענטפערן אַז דאָס וואָס מ'וועט לעת"ל דאַרפן האָבן ערי מקלט וועט זיין – ניט אויף צו מציל זיין דעם הורג נפש בשגגה פון דעם גואל הדם, נאָר – אַלס אַ כפרה פאַר דעם חטא (ווייל ענינן פון ערי מקלט איז ניט בלויז הגנה והצלה, נאָר אויך כפרה⁵⁷ על החטא) – וואָרום דער פסוק זאָגט בפירוש „ולא ישפך דם גר", אַז זיי וועלן זיין (אויך לעת"ל) צוליב הגנה והצלה.

נוסף לזה: אויב די ערי מקלט לעת"ל וועלן זיין נאָר צוליב דעם אַז אַ הורג נפש בשגגה זאָל האָבן אַ כפרה, איז דאָך ניטאָ דער חשש אַז „כי ירבה הדרך והכהו נפש", איז ניטאָ קיין הכרח אויף ערי מקלט אין ארץ קני קניזי וקדמוני דוקא – עס זיינען דאָך שוין דאָ ערי מקלט אין א"י ועבר הירדן⁵⁸;

משא"כ ווען דער טעם איז (אויך ובעיקר) בכדי צו מציל זיין דעם הורג נפש בשגגה פון דעם גואל הדם, איז

רוצח (פונקט ווי אַן אַנדער מענטש)⁵¹ –

נאָר אַז אויך לדעה זו איז מלכתחילה, נאָך פאַר דער ניסה לערי מקלט איז שוין דאָ אַ מצוה (ע"ד ווי שיטת הספרי⁵²) אויפן גואל הדם צו נוקם זיין מיתת קרובו; נאָר היות אַז תורה גיט דעם הורג נפש בשגגה די הגנה פון עיר מקלט, ווערט מיט דעם באַוואָרנט, אַז כל זמן דער רוצח איז נאָך ניט אַנגעקומען לעיר מקלטו⁵³ איז ארי' הוא דרביע עלי' אויף דעם גואל הדם און ער קען ניט מקיים זיין מצותו⁵⁴].

ו. מען דאַרף נאָך אָבער פאַרשטיין (בשיטת הרמב"ם):

דער רמב"ם פסק'נט דאָך⁵⁵ אַז ס'איז נאָר אַ רשות ביד גואל הדם להרגו (ווען יצא חוץ לתחומה בודון). ולכאורה, אפילו לדעתו אַז לעת"ל איז עולם כמנהגו נוהג, איז אין הכי נמי אַז עס קען זיין אַ הורג נפש בשגגה, ווי קומט אָבער דעמאָלט – יחס לבבו (ובמילא) אַ

51) ראה מנח"מ מצוה תי.

52) ובספרי דבי רב לספרי כאן, דמאן דאית לי' (בש"ס) מצוה אפי' בתחלה מצוה (כבספרי כאן) אלא שנשאר בצ"ע. ובביאור הר"פ פערלא לטהמ"צ לרס"ג מל"ת רעד כתב בפירושו הספרי שהמצוה היא לרדפו לעיר מקלטו ולא להרגו ע"ש. ומהספרי דבי רב משמע דמפרש גם להורגו. 53) ולהעיר מצפ"ע מכות יב, א (גליון ד"ה) רוצח שיצא) דאם לא גלה עדיין לכו"ע פטור אם הרגו. וי"ל ע"פ הנ"ל בפנים, דכשאינו בורח לערי מקלט אין לו ההגנה.

54) אף שיש לפרש שדוקא לאחר שנגמר דינו בב"ד להגלות וחל עליו החיוב להצטרע צער גלות ששקול כמעט כצער מיתה (חינוך מצוה תי) הרי כשיצא מעיר מקלטו, מצוה ביד גואל הדם לקיים חיוב זה.

55) הל' רוצח פ"ה ה"י.

56) סוף הלכות מלכים.

57) ראה מכות ב, ב. תוד"ה מודי שם יא, ב. ובכ"מ. וראה שו"ת צפע"נ שם. צפע"נ למכות י, א ד"ה הללו. וש"נ.

58) כי אין מקור לחדש דערי מקלט קולטים ומכפרים רק על הורג נפש שבאותה מדינה.

דעם וואָס „ראוי ליורשו“⁶³ (א) שייכות צו עם – ובמילא איז (ע"פ תורה) „יחם לבבו“⁶⁴ צו הרג'נען דעם רוצח, אויף אַראָפּנעמען דעם, ורצח גואל הדם את הרוצח גו' ולא תקחו כופר לנוס גו' ולא תחניפו את הארץ גו' ולא תאריך לא יכופר לדם גו' כ"א בדם שופכו“⁶⁶ [ובפרשתנו „והי' עליך דמים“⁶⁷] – די מעשה החטא.

און דעריבער איז אויך לדעת הרמב"ם וואָס פסק'נט אַז „רשות לגואל הדם להרגו“, דאַרף מען האָבן ערי מקלט לעת"ל אויף אַנטלויפן פון דעם גואל הדם, וויבאַלד אַז דער גואל הדם איז אַן ענין ע"פ תורה⁶⁸ (ניט (נאָר) מצד אַ טבע (יצה"ר) געפיל פון נקמה) – יחם לבבו,

ובמילא איז דאָס אויך בהזמן (לעת"ל)⁶⁹ ווען עס איז „לא קנאה ותחרות“ נאָר „עסק כל העולם לדעת את ה' בלבד“.

63 רמב"ם שם פ"ב ה"ב – לענין גואל הדם בהורג במזיד.

64 ע"ד החילוק באופן האבלות ע"פ תורה בהתאם למדת הקירוב משפחתי.

65 ע"ד הענין ד'קנאין פוגעין בו" (סנהדרין פב, א), דלכמה דיעות הוי רשות (רא"ש ויד רמ"ה שם. וראה גם רמ"א חו"מ סת"כ ס"ד).

וכן השווים במל"מ הל' רוצח ספ"א.

ווי"ל שבגואל הדם הוי יתירה מזה, כי קנאי הבא לימלך אין מורין לו (סנהדרין שם). משא"כ בגואל הדם (שירי קרבן לירושלמי סנהדרין ספ"ט).

66 מעי לה, כז. לב"ג.

67 ראה מו"ק ה, א.

68 ראה תפארת ישראל למשנה מכות שם דהוי מצוה קטנה דכל כה"ג לגבי מצוה ממש רשות קרי לה.

69 וזה שאפ"ל מציאות שאדם יהרג לעת"ל – אף שע"פ גמ' הנ"ל ס"א הוא לפי שהרג במזיד (כלי עדים) – צריך לומר (גם לדעת הרמב"ם) שהוא לפי שהרג במזיד בזמן הזה (ראה אלשיך שם).

מובן פאָרוואָס מ'דאַרף האָבן די הוספת הערים אין ארץ קני קניזי וקדמוני, היות אַז ביי „לנוס שמה“ איז נוגע עס זאָל ניט זיין „ירבה הדרך“.

ז. וי"ל הביאור בזה:

די הלכה פון גואל הדם מיט אַלע פרטים איז ניט אַן ענין פון „דברה תורה .. כנגד יצה"ר“⁵⁹ וועלכער וועט מסית זיין און מאַכן אַז „יחם לבבו“ דערפאַר האָט תורה בליט ברירה געגעבן רשות (אַדער אַ ציווי) צו הרג'נען דעם רוצח – וואָרום אויב אַ הורג נפש בשגגה איז ניט חייב מיתה, איז ווי איז שייך צו זאָגן אַז דער גואל הדם האָט רשות אים צו הרג'נען, וכש"כ – אַז עס איז אַ מצוה אויפן גואל הדם? –

נאָר דאָס איז אַ הנהגה מעיקרא ע"פ תורה או מצוה⁶⁰: עס זיינען דאָ אופנים ווען די תורה הייסט ב"ד זאָל אויספירן דעם חיוב מיתה – ווען עס זיינען דאָ עדים והתראה; פאַראַן אופנים ווען עס קומט מיתה בידי שמים; און ביי אַ הורג נפש בשגגה, וויבאַלד אַז דורך אים איז געהרג'עט געוואָרן אַ נפש מישראל⁶¹, האָט תורה דאָס איבערגעגעבן⁶² צו

59 כמו באשת יפת תואר (קדושין כא, טע"ב. פרש"י תצא כא, יא).

60 וכדמוכח מהא דלכו"ע במזיד, „מצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח“ (רמב"ם הל' רוצח פ"א ה"ב). ואם אין לו גואל הדם ב"ד מעמידים לו גואל הדם (סנהדרין מה, ב). וראה רמב"ם וכס"מ (שם). וראה הוספות הרמב"ן לספר המצות מ"ע יג. ובכ"מ.

61 ראה צפע"נ מכות י, ב בתחלתו מגליון.

62 ואף שהרשות לגואל הדם היא רק כשיצא חוץ לתחום (כברמב"ם שבהערה 55), משא"כ לפנ"ו גואל הדם (רק) פטור (רמב"ם שם פ"ה ה"ט) –

י"ל שאי"ז שאז נתחדש כל הגדר דרשות משא"כ לפני שבא לעיר מקלטו, כ"א שלפנ"ו ארי' הוא דרביע עלי', וכנ"ל בפנים סו"ה לדעת המ"ד מצוה.

זאָל מען זוכה זיין בקרוב צו דעם
 „ירחיב ה"א את גבולך" וכפשוטו, און
 עס וועט זיין דער „ויספת לך עוד שלש
 ערים" – די הוספת ג' ערי מקלט,
 און אויך ברוחניות, די התגלות טעמי
 תורה לע"ל⁷³ דורך משיח צדקנו⁷⁴
 במהרה בימינו ממש.

(משיחות מוצש"ק פ' בלק ופנחס תשל"ח)

ח. ויהי רצון אז דורך דער עבודה פון
 ערי מקלט בזמן הזה ברוחניות – לימוד
 התורה, וואָס „דברי תורה . . קולטין"⁷⁰,
 ובפרט אין דעם זמן וואָס איז געגעבן
 געוואָרן אַלס אַ „מקלט" – דער חודש
 אלול וואָס ר"ת שלו איז⁷¹ „אנה לידו
 ושמתי לך", „לרמוז כי הקב"ה בחסדו
 אנה וזמן חדש אלול לכל מי שחטא בתוך
 השנה שישׁוב אז בתשובה ויקבלוהו"⁷²,

(70) מכות י, א. וראה אוה"ת מסעי ע' א'תיד
 ואילך.

(71) ל"ת ושער הפסוקים להאריז"ל פ' משפטים.
 פרי עץ חיים שער ר"ה פ"א.

(72) שה"פ שם. ועד"ז בל"ת ופע"ח שם.

(73) אוה"ת שם ס"ע א'טנו.

(74) רש"י שה"ש א, ב. – וראה ד"ה אל תצר את
 מואב – לאדהאמ"צ.

